

MINDRE MEDDELSER.

Skat eller Laan.

Det tilkommer ikke — som mange har ment — Nationaløkonomeerne at afgøre, hvorvidt Staten rettelig bør dække sine Udgifter væsentligt ved Indkrævning af Skatter eller ved Optagelse af Laan. Dette er en ren politisk Opgave, der maa løses af de dertil bestemte Organer under Hensyn til det Formaal, man ønsker fremmet.

Derimod hører det under Nationaløkonomernes Fagomraade at udrede de økonomiske og sociale Virkninger af, at Staten optager Laan eller paaligner Skatter, og en saadan Udredning er selvfølgelig af den allerstørste Betydning, for at de ikke fagkyndige Rigsdagsmænd kan træffe deres Afgørelse i fuld Klarhed over, hvad Følgen af deres Beslutning vil blive.

Da Spørgsmaalet om Statslaanets Virkninger paa det økonomiske Liv i de senere Aar har været Genstand for megen Drøftelse, og da det sandsynligvis i Forbindelse med Deflationens Virkninger paa Statsfinanserne snart vil blive af en vis Aktualitet, skal vi her gøre det til Genstand for en Under-søgelse.

Naar Staten opkræver Skatter eller optager Statslaan, anvendes de derved fremkomne Betalingsmidler til Indkøb af nutidige Goder. Dette holder Stik, hvad enten den lønner sine Embedsmænd med de indkomne Midler, som disse igen bruger til at købe Varer for, eller den deler dem ud som offentlig Understøttelse til de fattige, eller den anvender dem til Indkøb af Krigsmateriel. I alle Tilfælde bliver Resultatet, at der gennem disse Midler stilles et Krav til Samfundets øjeblikkelige Godeforraad.

I Erkendelse heraf kan vi allerede her afdække den Vildfarelse, man har gjort sig skyldig i, naar man har forsvaret

MINDRE MEDDELSER.

Skat eller Laan.

Det tilkommer ikke — som mange har ment — Nationaløkonomeerne at afgøre, hvorvidt Staten rettelig bør dække sine Udgifter væsentligt ved Indkrævning af Skatter eller ved Optagelse af Laan. Dette er en ren politisk Opgave, der maa løses af de dertil bestemte Organer under Hensyn til det Formaal, man ønsker fremmet.

Derimod hører det under Nationaløkonomernes Fagomraade at udrede de økonomiske og sociale Virkninger af, at Staten optager Laan eller paaligner Skatter, og en saadan Udredning er selvfølgelig af den allerstørste Betydning, for at de ikke fagkyndige Rigsdagsmænd kan træffe deres Afgørelse i fuld Klarhed over, hvad Følgen af deres Beslutning vil blive.

Da Spørgsmaalet om Statslaanets Virkninger paa det økonomiske Liv i de senere Aar har været Genstand for megen Drøftelse, og da det sandsynligvis i Forbindelse med Deflationens Virkninger paa Statsfinanserne snart vil blive af en vis Aktualitet, skal vi her gøre det til Genstand for en Undersøgelse.

Naar Staten opkræver Skatter eller optager Statslaan, anvendes de derved fremkomne Betalingsmidler til Indkøb af nutidige Goder. Dette holder Stik, hvad enten den lønner sine Embedsmænd med de indkomne Midler, som disse igen bruger til at købe Varer for, eller den deler dem ud som offentlig Understøttelse til de fattige, eller den anvender dem til Indkøb af Krigsmateriel. I alle Tilfælde bliver Resultatet, at der gennem disse Midler stilles et Krav til Samfundets øjeblikkelige Godeforraad.

I Erkendelse heraf kan vi allerede her afdække den Vildfarelse, man har gjort sig skyldig i, naar man har forsvaret

Optagelsen af Statslaanet med, at Fremtiden burde være med at bære den paagældende Byrde. Det ses nemlig let, at noget saadant ikke er muligt ved et indenlandsk Laan. De Midler, Staten bruger, er nutidige Goder, og de maa fremskaffes og udredes af Samfundet paa det Tidspunkt, de forbruges.

Kun ved at optage Laanet i Udlandet kan man vælte Byrden over paa Fremtiden, thi idet et saadant udenlandsk Laan optages, faar Staten et tilsvarende Krav paa udenlandske Varer, saaledes at den ikke behøver at tære paa det hjemlige Godeforraad. Først naar Laanet engang i Fremtiden tilbagebetales, vil det danske Samfund komme til at bære Byrden.

Forskellen paa indenlandske Laan og Skatter ligger altsaa ikke i det samlede nationale Offer — dette er som paavist lige stort i begge Tilfælde — men derimod i den forskellige Indflydelse det har paa Indkomstfordelingen og derigennem paa Produktionen, om Staten bruger det ene eller det andet af disse Midler til Dækning af sine Udgifter.

Naar Staten opkræver Skatter hos sine Borgere, overføres derved en dertil svarende Del af disses Købekraft til Staten. Heroverfor kan Borgerne reagere paa to forskellige Maader: de kan nedsætte deres Forbrug med Skattens Beløb, eller de kan formindske deres Opsparing. I første Fald sker der en blot og bar Overførelse af Forbrug fra private Personer til Staten, medens der i sidste Fald sker en Fortæring af Landets Kapital.

Enhver Opkrævning af Skatter virker utvivlsomt paa begge Maader. De fattige tager væsentligst Skatten af deres Forbrug, mens de rige tager den af deres Opsparing, og endelig er der en stor Mellemklasse, der formindsker baade deres Forbrug og deres Opsparing.

Den Del af Skatten, der tages af Opsparingen, formindsker naturligvis Landets Kapital, og vil medføre en Forhøjelse af Renten, saafremt Ligevægten paa Kapitalmarkedet skal opretholdes. Udelades Renteforhøjelsen, vil der opstaa Inflation, hvoraf ses, at Skatter kan give Anledning til en Forringelse af Valutaen.

Ser man nu paa Statslaanet, saa har det jo den tiltalende Side, at man ikke derved stiller noget Krav til den fattige Mand, ja, man stiller overhovedet ikke Krav til nogen som helst. De rige yder frivilligt Staten et Laan af deres Overflod mod en passende Rente og faar som Tilgift Følelsen af at have øvet en patriotisk Handling. Det hele gaar let og smertefrit. — Intet Under, at Statsmænd benytter denne Udvej til at skaffe sig Midler fremfor den brydsomme Skattevej.

Men Virkningerne?

Det er umiddelbart indlysende, at Optagelsen af et Statslaan ikke straks giver Anledning til nogen Forbrugsnedsættelse. Tværtimod, alle synes at være blevet rigere ved Transaktionen. Staten efterspørger Produkter med de indkomne Midler, hvilket sætter Liv i Omsætningen og dermed Efterspørgelsen efter Arbejdskraft. Kapitalisten, der har laant Staten Pengene, har gjort en fordelagtig Pengeanbringelse og føler sig snarest rigere end før, ja, han har ikke engang afspærret sig fra en lønnende Spekulation, hvis en Lejlighed skulde tilbyde sig; thi Statspapirerne kan belaaes. Han vil altsaa snarest forøge sit Forbrug.

Nu er det imidlertid en absolut Nødvendighed, at Forbruget maa sættes ned; thi Staten efterspørger Goder med Laanets Provenu — og da Laanetransaktionen ikke kan antages i nogen væsentlig Grad at virke forøgende paa Produktionen, maa der altsaa ske en Forbrugsindskrænkning uden for Statshusholdningen.

Denne Forbrugsindskrænkning kan finde Sted paa to forskellige Maader: Da Staten har faaet overdraget en Del af Landets Kapital, maa Renten — under Forudsætning af at den private Efterspørgsel efter Kapital forbliver den samme — sættes op, saafremt man ønsker at bevare Ligevægten paa Kapitalmarkedet.

Virkingen af en Renteforhøjelse bliver som bekendt, at de Virksomheder, der ikke er økonomisk givtige nok til at betale den højere Rente, maa ophøre at eksistere. Der indtræder derfor almindelig Stagnation i Erhvervslivet: Udvidelser finder ikke Sted, de urentable Bedrifter afvikler, og Følgen bliver Arbejdsløshed med eventuelt efterfølgende Nedsættelse af Arbejdslønnen.

Man ser altsaa, at Statens Kapitalforbrug i første Række vil medføre en stærk Forbrugsindskrænkning hos de Arbejdere, der bliver arbejdsløse paa Grund af Kreditindskrænkningen, men desuden vil Renteforhøjelsen naturligvis ogsaa ramme de Driftsherrer, der arbejder med laant Kapital og eventuelt ruinere enkelte af disse.

Man kan imidlertid ogsaa tænke sig, at Renten, tiltrods for Statens ekstraordinære Kapitalforbrug, ikke forhøjes, og dette er netop, hvad der skete i de fleste Lande i Efterkrigstiden. Resultatet heraf bliver, at den private Efterspørgsel efter Kapital forbliver uændret, efter at Staten har optaget Laanet. Men da den til Raadighed staaende Godemængde er for-

mindsket, maa Varepriserne naturligvis stige, og dermed har man Inflationen.

Dennes Virkninger er kendte: Alle Personer, hvis Indtægter er af mere eller mindre fast Karakter, tvinges til at indskrænke deres Forbrug — ikke mindst gaar det ud over den egentlige Arbejderklasse, fordi Arbejdslønnen bevæger sig langsomt saavel opad som nedad. Derimod tjener Driftsherjerne i Almindelighed Penge, fordi Priserne er stadigt stigende. Resultatet af Deflationen bliver i alle Tilfælde, at der sker en tvungen Opsparing tilstrækkelig stor til at kompensere Statens Kapitalforbrug.

De anførte Ræsonnementer gælder ikke i det Tilfælde, Staten optager Laan til egentlig produktive Formaal. Her vil nemlig Virkningen af Kapitalforbruget noget afbødes af den forøgede Produktion, der bliver en Følge af Statsforanstaltningen, omend en stor nok saa produktivt anvendt Kapitalanbringelse vil medføre en vis Stramning af Kapitalmarkedet, der ganske vist senere kan slaa over i sin Modsætning.

Endnu et Forhold maa dog tages i Betragtning, naar man vil belyse Spørgsmaalet: Skat eller Laan.

Statslaan har den uheldige Side, at det skal betales tilbage. Ved Tilbagebetalingen foreligger dog ikke noget økonomisk Offer, naar man ser paa Nationen som Helhed, men blot en Omfordeling af bestaaende Velstand. Det bliver her Statsmagtens Opgave at foretage denne Fordeling efter bedste Skøn. Resultatet vil imidlertid let blive, at de Personer, der maatte lægge Ryg til den Gang, Laanet stiftedes, ogsaa vil komme til at bære en væsentlig Del af Byrden ved dets Tilbagebetaling, idet de Skatteformer, der almindeligt anvendes, alle har en Tilbøjelighed til — direkte eller indirekte — at ramme Befolkningens brede Lag, hvilket dog naturligvis kan undgaas ved at vælge de rette Skatteformer. En Formueafgift vil formentlig være at anbefale i dette Tilfælde, idet de sædvanlige Indvendinger, der — med Rette — rejses mod denne Skatteform, ikke gælder, naar der foreligger en Afbetaling af Gæld og ikke et Forbrug af Nationens Kapital.

Medens Laanets Optagelse betød et Angreb paa Samfundets Opsparing, der efterhaanden maatte kompenseres af et mindre Forbrug væsentligst i de daarligst stillede Samfundslag, saa betyder Tilbagebetalingen snarest en tvungen Opsparing, nemlig i samme Omfang som den Skat, hvorved man afbetaler Gælden, modsvares af et mindre Forbrug. Dette vil kun i ringe Grad blive Tilfældet, hvis man anvender den førnævnte

Formueskat, men derimod i høj Grad, hvis man vælger Skatter, der rammer de mindre bemidlede.

Nogen Forstyrrelse af det økonomiske Liv vil en kraftig Tilbagebetaling af Gæld altid forvolde, mest jo mere man forøger den tvungne Opsparing gennem Skatter paa de ubemidlede, idet dette kan føre til en Afsætningskrise for visse Produktionsgrenes Vedkommende. Paa den anden Side vil den tvungne Opsparing medføre en Nedsættelse af Rentefoden, der igen kommer den arbejdende Befolkning til Gode.

Vi kan nu opsummere Resultatet af vor Undersøgelse saaledes:

Hvad enten Staten tager sine Indtægter som Skat eller som Laan, forbruger den nutidige Goder, og Øjeblikkets Samfund maa bære Byrden. Kun ved det udenlandske Laan kan Offeret udskydes til Fremtiden.

Baade Skatter og Laan kan give Anledning til Inflation, men paa den anden Side behøver ingen af Delene at gøre det, idet dette alene beror paa Rentepolitiken.

Den væsentligste Forskel paa Virkningerne af Skat og Laan er, at ved Opkrævning af Skatter kan Lovgivningsmagten fordele Byrden, saaledes som den finder det rigtigt, medens Optagelsen af Laan væsentligst vil gaa ud over den daarligst stillede Del af Befolkningen og vil have en Tendens til at gøre de Rige rigere og de Fattige fattigere.

Hertil kan yderligere føjes, at Laanets Tilbagebetaling — som ovenfor nævnt — kan bevirke Forstyrrelser i det økonomiske Liv, ligesom de Befolkningslag der bar Byrden ved de Statsforanstaltninger, hvortil Laanet blev optaget, for anden Gang kan komme til at lægge Skuldre til.

Jørgen Pedersen.